

Di sản Hồ Chí Minh *về hội nhập và giao lưu văn hóa*

■ PGS. TS. Nguyễn Ngọc Hòa

Phó Giám đốc Học viện Chính trị khu vực III

Di sản Hồ Chí Minh thể hiện rõ nhất ở hệ thống tư tưởng và nhân cách, thông qua hoạt động cách mạng và văn hóa trong suốt cuộc đời của Người. Di sản ấy đã trở thành tài sản vô giá của dân tộc ta, “sức mạnh mềm” trong giao lưu và hội nhập quốc tế.

1. Di sản Hồ Chí Minh

Chủ tịch Hồ Chí Minh là một trường hợp hiếm có trong lịch sử nhân loại. Dân tộc Việt Nam tự hào đã sản sinh ra một lãnh tụ vĩ đại, một nhân cách, danh nhân văn hóa kiệt xuất như vậy. Thời đại Hồ Chí Minh đã thật sự đi vào lòng nhân loại bởi di sản Hồ Chí Minh có sức hút mạnh mẽ và là động lực tinh thần to lớn trong giao lưu và hội nhập. Di sản Hồ Chí Minh thể hiện rõ nhất ở hệ thống tư tưởng và nhân cách, thông qua hoạt động cách mạng và văn hóa trong suốt cuộc đời của Người.

Có thể nói rằng, những thắng lợi của cách mạng Việt Nam, đặc biệt là trong thời kỳ đổi mới có sự đóng góp không nhỏ của việc bổ sung tư tưởng Hồ Chí Minh vào hệ tư tưởng của Chủ nghĩa Mác - Lênin, bởi lẽ tư tưởng Hồ Chí Minh không những soi sáng cho mọi thắng lợi của cách mạng Việt Nam mà nhân cách Hồ Chí Minh đã trở thành tâm thức của dân tộc. Chính vì vậy mà đến Đại hội IX, Đảng ta đã bổ sung, xác định tầm vóc to lớn của tư tưởng Hồ Chí Minh đối với Đảng ta và nhân dân ta: *“Tư tưởng Hồ Chí Minh là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, là kết quả sự vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại”*⁽¹⁾.

Khi nói đến tài sản tinh thần là nói đến sức sống của một di sản trong cộng đồng, trong lòng dân tộc. Việc xác định di sản Hồ Chí Minh là tài sản tinh thần to lớn của nhân dân ta và Đảng ta, không chỉ thuần túy là đề cập về vấn đề sở hữu, mà còn xác định ý thức trách nhiệm trong việc giữ gìn, làm giàu và phát huy di sản đó trong quá trình giao lưu và hội nhập.

Di sản Hồ Chí Minh là hệ thống các giá trị về tư tưởng, nhân cách của Người được chắt lọc qua quá trình hoạt động cách mạng sáng tạo. Đối với nhân dân, tư tưởng Hồ Chí Minh có thể không hiển minh một cách rõ ràng, nhưng những hoài bão, ước muốn tốt đẹp của Người được thể hiện thông qua đạo đức, lối sống, đã in sâu vào trong tâm khảm. Có một số người, một số thế lực thù địch muốn chia rẽ xã hội, dân tộc, chia rẽ tâm thức ấy bằng việc xuyên tạc sự thật về Hồ Chí Minh nhưng điều đó không thể che lấp được sự vĩ đại của một nhân cách văn hóa thế giới, một anh hùng giải phóng dân tộc.

Có thể nói rằng, quá trình hình thành và phát triển của tư tưởng Hồ Chí Minh là sự cộng hưởng của một nhân cách lớn với sự nghiệp cách mạng Việt Nam. Tư tưởng đó là tinh thần nhân văn, nhân đạo cao cả của Hồ Chí Minh nhưng lại được thể hiện rất thiết thực trong từng bối cảnh cụ thể. Xuất phát từ lòng yêu nước nồng nàn, tư tưởng

cứu nước, giữ lấy nước hay nói cụ thể hơn là mục tiêu giành độc lập dân tộc trong Hồ Chí Minh đã dần dần đi vào hiện thực như là một mốc son của cách mạng Việt Nam và phong trào giải phóng dân tộc trên thế giới. Điều đó có nghĩa là tư tưởng hay lòng yêu nước vẫn chỉ là những khái niệm nếu như không được thể hiện ra trong hành động thực tiễn, trong chỉ đạo cách mạng, trong đạo đức và lối sống, nghĩa là trong *nhân cách văn hóa*. Những bài viết, bài nói chuyện, những tác phẩm, những bài thơ... của Hồ Chí Minh trong những năm tháng kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ đã đi vào lòng dân như một động lực của cách mạng. Như vậy, vai trò, tầm vóc của nhân cách và tư tưởng Hồ Chí Minh có ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với cách mạng Việt Nam, đối với văn hóa Đảng. Nhân cách, tư tưởng Hồ Chí Minh đã trở thành một động lực to lớn cho mọi thắng lợi của cách mạng Việt Nam, đã tạo nên sự gắn kết toàn Đảng, toàn dân và toàn quân ta. Khai thác những giá trị này cũng có nghĩa là chúng ta tâm thức hóa nhân cách, đạo đức Hồ Chí Minh để củng cố nền tảng tinh thần dân tộc; chân thực hóa lối sống, nếp sống, lễ sống Hồ Chí Minh cho cán bộ, đảng viên nhằm nâng cao năng lực lãnh đạo, uy tín và tăng cường sức chiến đấu của Đảng.

Nói đến nhân cách là nói đến đức và tài. *Sự hoàn thiện về mặt nhân cách cũng là quá trình hoàn thiện về tư tưởng, đạo đức, lối sống, phong cách*. Hồ Chí Minh là điển hình của sự hoàn thiện nhân cách. Chúng ta biết rằng khi công nhận Chủ tịch Hồ Chí Minh là anh hùng giải phóng dân tộc, thế giới đã tôn vinh Người là danh nhân văn hóa. Điều này không chỉ dừng lại ở việc xác định những đóng góp của Chủ tịch Hồ Chí Minh đối với phong trào giải phóng dân tộc trên thế giới mà còn ghi nhận ở Người sự hòa quyện một cách nhuần nhuyễn giữa 2 nhân tố *văn hóa và chính trị* trong một nhân cách lớn. Trong biểu tượng Hồ Chí Minh chúng ta không còn thấy sự tách rời, biệt lập giữa văn hóa và chính trị như 2 mặt đối lập mà đó là sự hòa quyện, gắn kết giữa *hai lực lượng, hai sức mạnh* góp phần làm nên thắng lợi của cách mạng Việt Nam.

Ở khía cạnh *nhân cách chính trị*, Chủ tịch Hồ Chí Minh là một chiến sĩ cộng sản suốt đời vì độc lập dân tộc, vì ấm no và hạnh phúc của nhân dân.

Với tư cách là người sáng lập ra Đảng ta, bản lĩnh và tư tưởng chính trị của Người thể hiện ở sự theo đuổi đến cùng mục tiêu độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội. Quá trình đó thể hiện sự thông minh, sáng tạo, mềm dẻo, “đĩ bất biến, ứng vạn biến” trong lãnh đạo cách mạng, trong tổ chức chỉ đạo để đi đến thắng lợi cuối cùng. Tư tưởng Hồ Chí Minh là tài sản tinh thần to lớn của Đảng ta và dân tộc ta.

Ở khía cạnh *nhân cách văn hóa*, Chủ tịch Hồ Chí Minh là hiện thân của đạo đức và lối sống trong sáng và cao đẹp; là biểu tượng của văn hóa thẩm mỹ Việt Nam. Hình tượng Hồ Chí Minh luôn sống mãi trong tâm thức dân tộc và bạn bè quốc tế, trở thành cầu nối trong giao lưu và hội nhập. Hồ Chí Minh không chỉ là biểu tượng của văn hóa Đảng, của văn hóa dân tộc mà còn là biểu tượng nhân văn, hòa bình của thế giới.

Như vậy, trong nhân cách Hồ Chí Minh, nhân cách chính trị và nhân cách văn hóa không có sự chia cắt hay khiên cưỡng, gò bó mà là hai mặt của một nhân cách lớn trong một con người vĩ đại. Với tư cách là những thành tố cơ bản, biểu hiện nhân cách, tư tưởng, đạo đức, lối sống, phong cách Hồ Chí Minh đã thật sự trở thành tài sản tinh thần, thành biểu tượng có sức sống trường tồn trong văn hóa Đảng, trong tâm thức dân tộc Việt Nam.

2. Sức mạnh mềm của di sản Hồ Chí Minh trong hội nhập và giao lưu văn hóa

Về mặt khoa học, khái niệm di sản không nên hiểu là tất cả những gì truyền lại hoàn toàn mang yếu tố tích cực. Qua thời gian, có những di sản tồn tại vững bền, trở thành giá trị, là hằng số của một dân tộc hay nhân loại nhưng có những di sản trở thành lực cản của sự phát triển. Những di sản trở thành giá trị, là hằng số văn hóa sẽ trở thành sức mạnh nội sinh, thành động lực của sự phát triển.

Di sản Hồ Chí Minh thật sự là *hai lực lượng, hai sức mạnh* góp phần làm nên thắng lợi của cách mạng Việt Nam trong quá khứ cũng như trong hiện tại và tương lai. Di sản đó đã trở thành *sức mạnh mềm* trong hội nhập và giao lưu văn hóa hiện nay. Một di sản trở thành tài sản của dân tộc Việt Nam và nhân loại.

Trong hội nhập và giao lưu văn hóa, sức mạnh mềm của di sản là vô cùng to lớn. Di sản

Hồ Chí Minh đã thật sự chứng minh được điều đó. Biểu tượng Hồ Chí Minh đã có sức lan tỏa trên toàn thế giới. Nói đến Việt Nam là nói đến Hồ Chí Minh và ngược lại. Chính di sản Hồ Chí Minh đã trở thành chiếc cầu nối để Việt Nam vươn ra thế giới, làm cho các dân tộc trên thế giới hiểu Việt Nam, xích lại gần Việt Nam hơn trong quá trình đấu tranh giành độc lập và hội nhập. Chính *sức mạnh mềm* của văn hóa Hồ Chí Minh đã tạo nên sự gắn kết, xích lại gần nhau. Đó là bản chất cốt lõi của quá trình giao lưu văn hóa.

Di sản văn hóa vừa mang tính *giá trị* nhưng lại mang tính *khác biệt* cho nên không hoàn toàn di sản nào cũng có thể làm cho các nền văn hóa, các dân tộc xích lại gần nhau mà đôi khi, trong môi trường và thời điểm nào đó có thể nảy sinh va chạm và xung đột. Di sản Hồ Chí Minh vừa mang tính *giá trị* vừa mang tính *khác biệt* nhưng không hề tạo ra sự va chạm hay xung đột mà gần gũi hơn, kết dính nhiều hơn. Trong thời đại hội nhập với một thế giới đa chiều, đa bản sắc, đa khuôn mẫu như hiện nay thì sự va chạm và xung đột là tất yếu thế nhưng với di sản Hồ Chí Minh thì hoàn toàn ngược lại.

Thực tế cho thấy, giao lưu văn hóa không chỉ có việc xích lại gần nhau mà ngược lại là có thể dẫn đến va chạm, xung đột. Không phải ngẫu nhiên khi nhà nghiên cứu người Mỹ, S. Huntington đã viết cuốn sách *Sự va chạm giữa các nền văn minh* gây ra không ít ý kiến nghịch chiều lẫn thuận chiều. Dù có nhiều ý kiến khác nhau nhưng chung quy, các nhà nghiên cứu đều thừa nhận là có sự va chạm văn hóa đang diễn ra ở mức độ toàn cầu cũng như trong nội bộ từng quốc gia, dân tộc. Và thực tiễn va chạm, xung đột đã diễn ra trên thế giới trong thời gian qua có nguyên nhân sâu xa từ sự khác biệt về giá trị.

Hội nhập và giao lưu văn hóa là xu thế không tránh khỏi của toàn cầu hóa cho dù đã có nhiều nơi, nhiều tổ chức, nhiều người phản đối bằng nhiều hình thức, trong đó có biểu tình. Nguyên nhân sâu xa chính là toàn cầu hóa đã tiêu giải nhiều giá trị, có những quốc gia, dân tộc, tộc người bị áp đặt; một số nhóm người bị bỏ rơi hoặc bị đẩy ra ngoài lề cuộc sống; không ít nền văn hóa dần dần bị đồng hóa. Suy cho cùng, sức mạnh mềm của một số di sản văn hóa có thể có lợi cho quốc gia này nhưng lại bất lợi cho quốc gia khác, bởi lẽ chính sự

biến đổi và đồng hóa sẽ đánh mất bản sắc. Đối với di sản Hồ Chí Minh thì không những không đồng hóa bất cứ ai, văn hóa nào mà còn bổ sung, làm giàu thêm cho văn hóa dân tộc, cho văn hóa, văn minh thế giới. Giá trị và sự khác biệt trong di sản Hồ Chí Minh đã làm cho văn hóa nhân loại càng thêm phong phú, độc đáo và đa dạng.

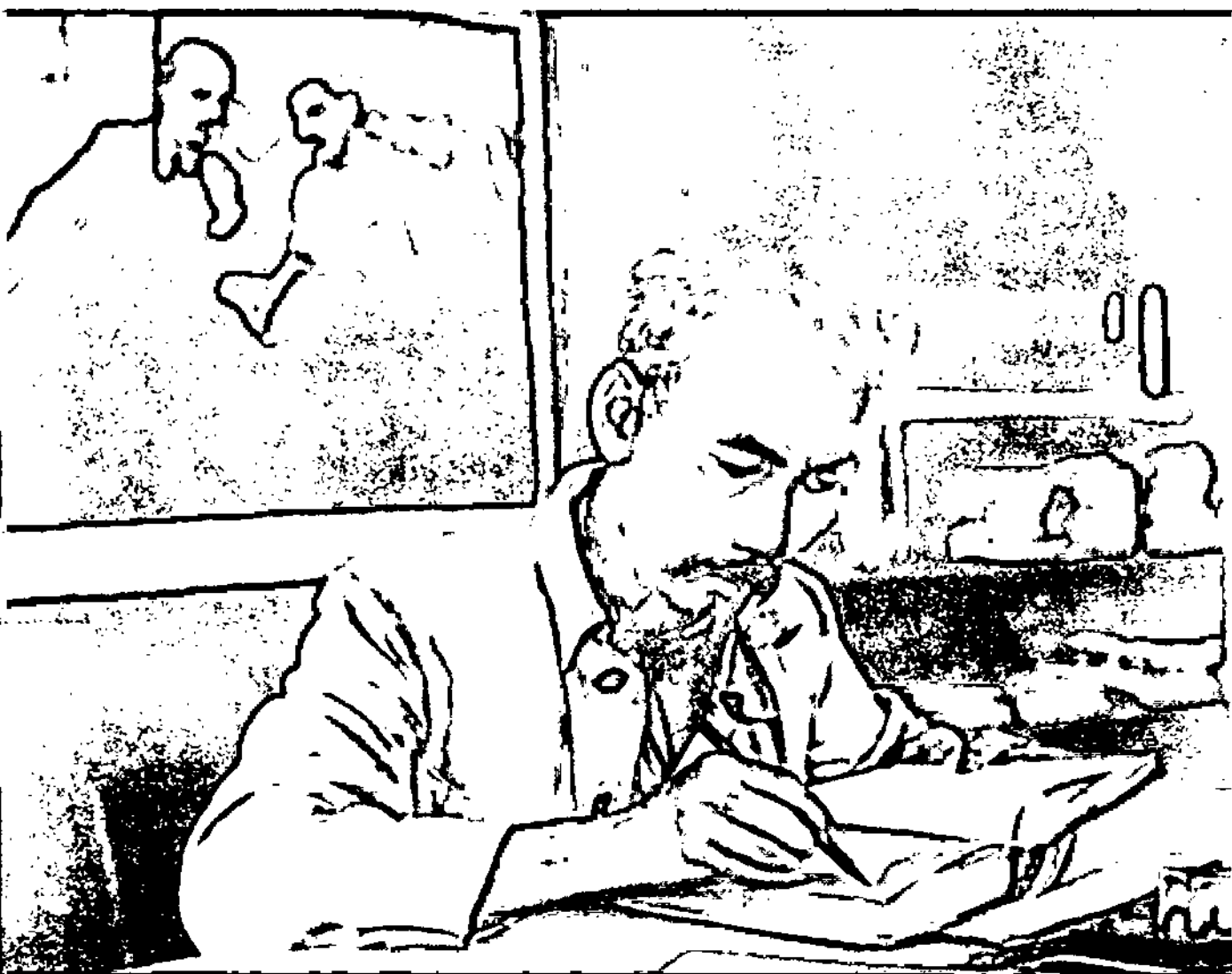
3. Văn hóa Hồ Chí Minh - từ di sản trở thành tài sản vô giá

Từ khi Chủ tịch Hồ Chí Minh mất đi, di sản tư tưởng cũng như nhân cách của Người để lại đã được trải nghiệm trong từng bước đi của cách mạng Việt Nam. Nhân cách, tư tưởng, phong cách Hồ Chí Minh đã góp phần hình thành nên sức mạnh tinh thần Việt Nam trong thắng lợi năm 1975 để thống nhất Tổ quốc: Hoài bão lớn nhất của Người khi còn sống!

Trong những năm đổi mới, nhân cách, tư tưởng, phong cách Hồ Chí Minh lại thể hiện được sức sống trường tồn, đặc biệt là trong những thời điểm trên thế giới có nhiều biến động chính trị phức tạp... Có thể nói rằng, nhân cách, tư tưởng, phong cách Hồ Chí Minh đã góp phần to lớn vào việc củng cố, bồi đắp nền tảng tinh thần xã hội, là động lực của cách mạng, của lịch sử phát triển, đồng thời cũng là mục tiêu mà cách mạng Việt Nam đang theo đuổi. Cần phải khẳng định những giá trị đó để chúng ta tiếp tục làm cho tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh thật sự trở thành tài sản tinh thần to lớn của Đảng ta và dân tộc ta; làm cho di sản Hồ Chí Minh thật sự là bộ phận cấu thành quan trọng trong văn hóa Việt Nam và thế giới. Để hiện thực hoá được điều này, thiết nghĩ cần quan tâm sâu sắc những vấn đề sau:

Về mặt nhận thức phải làm cho toàn xã hội hiểu đúng và đầy đủ giá trị to lớn của tư tưởng, nhân cách Hồ Chí Minh, đặc biệt là đối với cán bộ, đảng viên.

Bác Hồ từng nói: "Làm cán bộ thì phải thật thà phụng sự nhân dân". Vì vậy trong hành động không nên nói về tư tưởng Hồ Chí Minh mà không *nêu gương*, sống và làm việc theo đạo đức, lối sống, phong cách Hồ Chí Minh. Tư tưởng tốt nhưng đạo đức, lối sống suy thoái, băng hoại thì sẽ làm tổn hại đến uy tín của Đảng và ngược lại, những người được coi là có đạo đức, lối sống tốt

nhưng tư tưởng không tốt thì đấy chỉ là những hành vi che đậy những động cơ cá nhân, nghĩa là phải thật thà hoá các mối quan hệ, đặc biệt là trong hoạt động chính trị.

Học tập tư tưởng đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh không nên nhận thức và hành động theo thời vụ mà phải xuyên suốt trong mọi thời điểm, thấm thấu vào mọi lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, đặc biệt là trong xây dựng và chỉnh đốn Đảng.

Bảo vệ, kế thừa, làm giàu và phát huy tư tưởng, nhân cách Hồ Chí Minh với tư cách là bộ phận hình thành nên nền tảng tinh thần của xã hội, là động lực trong sự phát triển của cách mạng Việt Nam đồng thời là sự hướng đích trong đạo đức lối sống, phong cách. Đó chính là quá trình tâm thức hóa, hình tượng hóa nhân cách văn hóa Hồ Chí Minh.

Phải cảnh giác để chống lại những luận điệu vu cáo, xuyên tạc nhân cách văn hóa cũng như giá trị tư tưởng Hồ Chí Minh

Thường xuyên giáo dục tư tưởng, nhân cách Hồ Chí Minh cho thế hệ trẻ không những bằng lòng yêu nước và tự trọng dân tộc mà còn ở tinh thần khoa học khi tiếp cận tư tưởng Hồ Chí Minh.

Di sản Hồ Chí Minh không chỉ là tài sản tinh thần của Đảng ta, nhân dân ta mà còn được thừa nhận, được khẳng định có sức mạnh lan tỏa trên thế giới. Chính vì vậy, cần phải đưa giá trị, di sản Hồ Chí Minh ra với nhân loại nhiều hơn trên con đường giao lưu văn hóa trong thời kỳ hội nhập hiện nay. ■

(1) Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, Nxb. Chính trị quốc gia, H, 2001, tr.83.